

Quaderns d'Arqueologia

BIBLIOGRAFIA ARQUEOLÒGICA DE L'ALT CAMP (II)

*per M. Ester Fabra i Salvat***Paraules clau:** Alt Camp, arqueologia, bibliografia

Resum: el treball prossegueix l'estudi iniciat a *Quaderns de Vilaniu*, 29 amb la recerca i el comentari de les publicacions que esmenten o estudien jaciments o materials arqueològics ubicats o relacionats amb l'Alt Camp. La recopilació vol ser una eina didàctica i de consulta fàcil amb àmplia informació sobre la localització de cada una de les entrades esmentades. Aquesta segona tramesa forma part d'un estudi més extens que continuarem publicant.

Abstract: this work goes on with the essay started at *Quaderns de Vilaniu*, 29 with the research and comment of the publications which mention or study archaeological sites or materials placed or related to Alt Camp. The compilation wants to be a didactic tool easy to consult and with wide information about the localisation of the entries mentioned. This second instalment is a part of a wider study we will go on publishing.

La bibliografia que avui es presenta és la segona part de la ja publicada amb el títol "Bibliografia Arqueològica de l'Alt Camp. I", apareguda a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm 29, maig de 1996.

Partint de les premisses ja anunciades en aquell primer treball, oferim ara cinquanta noves ressenyes a l'entorn del patrimoni arqueològic de la nostra comarca.

Recordem les divisions establertes en el nostre article anterior, que ens faciliten la localització de cada entrada:

- A. Aspectes globals de la comarca
- B. Etapes cronològiques:
 - B.1 Paleolític
 - B.2 Neolític
 - B.3 Edat dels metalls
 - B.4 Iberisme
 - B.5 Món romà
 - B.6 Època medieval
 - B.7 Edat moderna
 - B.8 Arqueologia industrial
- C. Altres

Llista de biblioteques on es poden localitzar els documents:

BPV: Biblioteca Popular de Valls

BIEV: Biblioteca de l'Institut d'Estudis Vallencs

BMNAT: Biblioteca del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

BSCA: Biblioteca de la Societat Catalana d'Arqueologia

BSAMV: Biblioteca de la Secció d'Arqueologia del Museu de Valls

BCLR: Biblioteca del Centre de Lectura de Reus

BHMT: Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona

B.1 Paleolític

51. VERGÈS, J.M. i OLLÉ, A.: "Les Eixarmades I: un nou registre lític en context estratigràfic a la Conca del Francolí", a *Butlletí, Centre d'Estudis Alcoverencs*, juliol-setembre de 1992, núm. 59, 30 pàg. (pàg. 16-22).

Loc. document: BPV

Situació i context geomorfològic del jaciment; tall estratigràfic amb descripció dels materials apareguts. Conclusions amb l'adscripció del jaciment al pleistocè superior-holocè.

52. VILASECA, S.: "Más cuevas y enterramientos prehistóricos en el Bajo Brugent", a *Empúries IV*, Diputació Provincial de Barcelona, Barcelona, 1942, 299 pàg. (pàg. 205-214 amb dibuixos + 1 làmina).

Loc. pàg.: 206

Loc. document: BMNAT

Es parla d'un jaciment a l'aire lliure anomenat la Paradota, al terme de la Riba.

B.2 Neolític

53. TEIXIDOR, P.: "La Necròpolis del Padrós. IV", a *Joc Vell i Voltes*, núm. 49, any VIII, Vilabella, juliol de 1977, 18 pàg.

Loc. pàg.: 8-9

Loc. document: BIEV

Comentari ja desenvolupat en el document núm. 14 aparegut al nostre anterior treball.

B.4 Iberisme

54. KEAY, S.J., CARRETÉ, J.M. i MILLET, M.: "Ciutat i camp en el món romà: les prospeccions a l'Ager Tarraconensis", a *Tribuna d'Arqueologia* 1988-89, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1990. 138 pàg. (pàg. 121-129 amb gràfics).

Loc. pàg.: 125

Loc. document: BMNAT

El treball de prospecció realitzat a l'Ager Tarraconensis o Camp de Tarragona ha utilitzat una metodologia nova basada en el traçat d'unes faixes imaginàries o "transecta" d'1 km d'amplada que travessen el territori que cal estudiar guardant entre ells una distància de 5 quilòmetres. Les línies imaginàries van paral·leles a la costa, cosa que ajuda a avaluar la influència de la ciutat sobre el territori circumdant a mesura que aquesta s'allunya vers l'interior.

Fruit del treball, els autors van establir quatre períodes culturals i cronològics:

- Ibèric (s. IV-III aC)
- Republicà romà (s. II-I aC)
- Alt Imperial (s. I-II dC)
- Tardanoromà (s. III a VI dC)

Pel que fa a la nostra comarca, són esmentats i estudiats els següents jaciments:

Període ibèric: 1) El Vilar de Valls. Poblament gran que actuaria com a centre de redistribució dels materials d'importació

arribats a Cesse. b) Els Garràfols de Vallmoll. Jaciment satèl·lit del Vilar.

Els altres períodes són treballats de forma més globalitzada sense fer esment a altres jaciments de la comarca.

55. JUAN, L.C.; BERMÚDEZ, A.; MASSÓ, J. i RAMON, E.: "Medio natural y medio económico en la industria alfarera: El taller iberorromano de Fontscaldes (Valls, Alt Camp, Tarragona)", a *Butlletí Arqueològic* 1986-87, 322 pàg. (pàg. 59-85).

Loc. document: BMNAT

Reinterpretació de la producció del taller de Fontscaldes partint de la bibliografia ja coneguda fins aquells moments, descoberta del forn i primers treballs d'excavació.

Se centra en el medi natural on es troba situat el forn i el medi econòmic o àrea per a qui treballava el taller.

Reestudia el context cronològic de l'activitat del forn analitzant els primers estudis i fent la comparança amb el poblat del Vilar (Valls). Així mateix, presenta la teoria del canvi de producció del taller amb la variació de la ceràmica fina per la fabricació de materials de construcció vers el s. I aC.

Analitza una sèrie d'assentaments situats al voltant del forn, i tracta de reconstruir el poblament de la zona des del s. III al s. I aC, així com les possibles vies de comunicació existents al territori que explicarien l'excel·lent situació del taller en una zona intermèdia de comunicacions privilegiades.

56. L.V. de P.: "Valls", a *Empúries XXX*, Diputació Provincial de Barcelona, Barcelona, 1968, 436 pàg.

Loc. pàg.: 364

Loc. document: BMNAT

Textualment: "*En el Coll Roig, situado inmediatamente a la derecha de la carre-*

tera de Picamoixons de Valls, y en las laderas de un pequeño torrente que vierte sus aguas en el Francolí, unos 200 m. antes del Cau d'en Serra, aparecen fragmentos de ánforas y tinajas ibéricas y otros de vasos menores. No afloran restos de construcciones."

57. L.V. de P.: "Vallmoll", a *Empúries XXX*, Diputació Provincial de Barcelona, Barcelona, 1968, 436 pàg.

Loc. pàg.: 362-364

Loc. document: BMNAT

S'hi anomena el poblat ibèric dels Garràfols. Es fa referència al fet que el reverend Dr. Pinyes, "*...pàrraco de Vallmoll, poeta e investigador local, escribió una historia y arqueología de Vallmoll, desgraciadamente destruída por la persona a quien el autor confió el original en 1936. También se han perdido muchos de los objetos reunidos por mossén Pinyes como unos fragmentos escultóricos de animales.*"

S'hi anomena els objectes dipositats al Museu de Reus, dels quals destaquem "*una pata de caballito de barro, muy bien modelada; un plato o pie de prensa de vino, de caliza, de forma alargada, con el pico muy saliente y cuello y boca de un vaso campaniense, negro brillante, decorado con motivos floral en blanco*".

L'article s'acompanya de tres fotografies de materials.

58. L.V. de P.: "Mont-ral", a *Empúries XXX*, Diputació Provincial de Barcelona, Barcelona 1968, 436 pàg.

Loc. pàg.: 352-54 amb fotografies

Loc. document: BMNAT

Notícia del poblat de Punta Coroneta considerat un punt estratègic d'importància excepcional atesa la seva posició en la ruta que dona accés a l'altiplà dels

Motllats des de les valls del Brugent i el Glorieta.

Es descriuen les restes de la muralla i d'uns possibles habitatges.

L'autora considera aquest jaciment com una veritable fortificació

59. LAFUENTE, A.: "La producció de ceràmica ibèrica del Taller de Fontscaldes (Valls, Alt Camp)" a *Les ceràmiques de tècnica ibèrica a la Catalunya Romana (s. II aC-I dC)*. Societat Catalana d'Arqueologia, Barcelona, 1992, 96 pàg. (pàg. 47-70 amb il·lustracions i gràfics).

Loc. document: BSCA

L'autor fa una síntesi de la seva tesina *La estructura fornàcea de la Coma y la producción de la cerámica ibérica en Fontscaldes*.

S'estructura de la següent forma:

- Introducció. Situa el jaciment dintre del context bibliogràfic.

- Situació, condicionants naturals i relacions tecnoambientals. Situa el jaciment geogràficament i sociològicament en el seu moment cronològic de producció.

- El descobriment i la història de la investigació. Relata els diferents esdeveniments que ha sofert el jaciment des de la seva descoberta per Fidel de Moragas l'any 1916.

- El forn. Aproximació morfològica, classificació i cronologia. Fa una aproximació al tipus de forn i dóna una cronologia a partir de la tipologia.

- Les ceràmiques ibèriques tardanes de Fontscaldes. Es tracta del cos principal de la tesina de l'autor, la qual resulta innovadora atesa la manca d'informació que fins aquell moment es tenia del jaciment i de la seva producció.

- Conclusions. Estableix una cronologia dels primers decennis del s. II aC abandonant-se la producció abans del s. I aC.

60. L. F.: "Conferència de Burguete als arqueòlegs que treballen a Tossal de les Tenalles", a *Diari de Tarragona*, núm. 1.174, dimecres, 7 de març de 1990, 52 pàg.

Loc. pàg.: 18

Loc. document: BHMT

Mencions als jaciments del Vilar i Fontscaldes.

61. M.A.R. "Finalitzen les tasques de neteja del material extret de la zona del Vilar", a *Diario Español*, núm. 14.429, 12 de gener de 1986, 40 pàg.

Loc. pàg.: 13

Loc. document: BHMT

Menció a les tasques de neteja del material ibèric del Vilar i fotografia d'algunes de les peces trobades al jaciment.

62. MALUQUER DE MOTES, J.: "Els ibers: arquitectura, llengua i escriptura", a *Història de Catalunya*, 1. Salvat, Barcelona, 1983, 280 pàg. (pàg. 176-196).

Loc. pàg.: 180

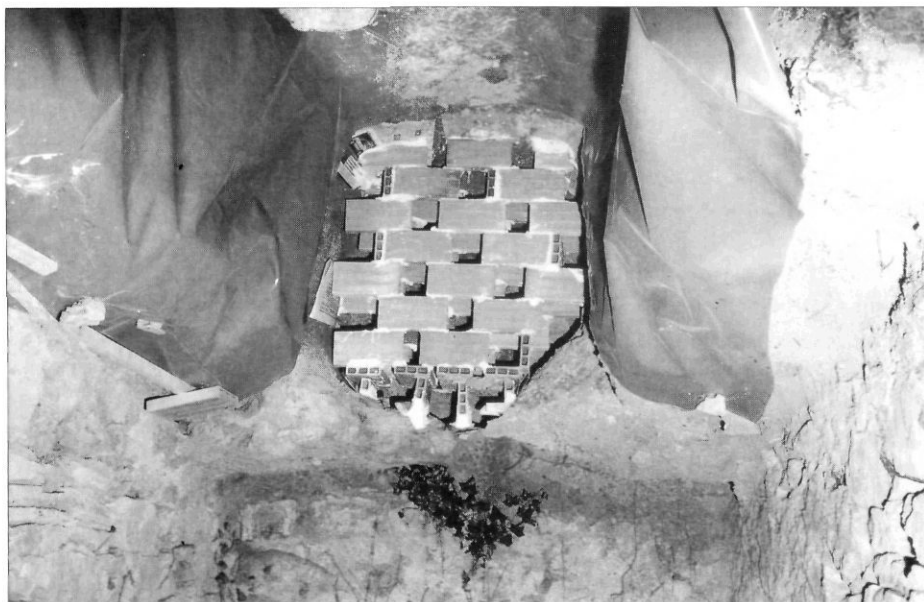
S'hi anomena la producció de la terrissa ibèrica de Fontscaldes.

63. P.G.R.: "Querol", a *Empúries XXVI-XXVII*, Barcelona, 1964-65, 414 pàg.

Loc. pàg. 325

Loc. document: BMNAT

Textualment: "*En una cata practica-da en la Cova del Garrofet, situada en la sierra de Montmell, se recogió superficialmente cerámica ibérica lisa y decorada con dibujos geométricos. También aparecieron algunos fragmentos de cerámica campaniense, así como dos esqueletos humanos, atribuidos a una mujer y un niño, según dictaminó el médico de Celma. Estos restos óseos es muy probable que procedan del estrato*

Estat actual del Forn de Fontscaldes, pendent de la seva restauració. (Foto: Samuel Burguete)

Decoració d'au en un fragment de *kalathos* del jaciment del Vilar (Valls), conservat al Museu Arqueològic de Barcelona. (Foto: S. Burguete)

inferior de la cueva de carácter prehistórico. Trabajos posteriores dieron por resultado el hallazgo de cerámica romana, asas de grandes ánforas, dolias y tejas."

64. PÉREZ I CONILL, J.: "El kalathos del ave del Pla de les Tenalles, Granyanella (Lleida)", a *Verdolay* núm. 2 (Homenatge a D. Emeterio Cuadrado Díaz), Múrcia, 1990, 332 pàg. (pàg. 207-212).

Loc. pàg.: 210-212

Loc. document: BMNAT

Dibuix d'au procedent del repertori iconogràfic de la ceràmica del Vilar.

Menció a l'aparició d'aquest motiu al jaciment esmentat i assenyala els seus paral·lelismes amb el grup estilístic de l'Urgell. La datació donada és de principi del s. II aC.

65. PUIG I CADAFALCH, J.: "Comparacions i tècnica de cuita", a *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* 1915-20, vol. VI, Diputació de Barcelona, 957 pàg. (pàg. 604-605 + gràfic).

Loc. document: BPV

Descripció i paral·lelismes del forn de ceràmica de Sabadell, Sant Martí Sarroca, Fontscaldes i Empúries. Primers assajos de la tècnica de cuita d'aquestes produccions.

66. R.: "Excavacions al poblament del Vilar", a la revista *Cultura* núm. 421, Valls, juliol-agost de 1983, 62 pàg. (pàg. 34-35).

Loc. document: BPV

Conferència sobre les excavacions portades a terme al poblat del Vilar i breu història dels jaciments des de l'any 1881.

67. SOLÉ PALACÍN, F.X.: [no té títol] a *Arqueología* 83 (*Memoria de las excavaciones programadas en el año 1983*), Ministeri de Cultura, 1984, 400 pàg.

Loc. pàg.: 201

Loc. document: BMNAT

Es fa una petita ressenya sobre les excavacions portades a terme al poblat ibèric del Vilar (Valls).

S'esmenten els treballs realitzats i algunes consideracions cronològiques sobre el poblat i la seva importància.

68. VENTURA I SOLÉ, D.: "Jaume Huguet i Francisco Zurbarán, dos intèrprets del tema de l'Adoració del Reis Mags, a la revista *Cultura*, núm. 403, Valls, desembre de 1981, 46 pàg. (pàg. 7-9 amb fotografia).

Loc. pàg.: 8

Loc. document: BPV

Dintre de les diferents fotografies que apareixen a l'article, n'hi ha una d'un *kalathos* trobat al poblat ibèric de el Vilar col·locat en una postura incorrecta i sense la posterior restauració que d'ell es féu. Al costat, a manera de paral·lelisme, hi apareix un altre procedent de Sidamunt.

69. *Los Íberos*. Ministerio de Cultura, Madrid, 1983, 200 pàg. + il·lustracions.

Loc. pàg.: 111

Loc. document: BMNAT

Al capítol dedicat a l'artesania, hi apareix el dibuix hipotètic elaborat per Puig i Cadafalch del forn de Fontscaldes. Al mateix capítol es fa esment d'aquest forn.

70. *Conèixer Valls és viure Valls. Guia de la ciutat*. Ajuntament de Valls, regidoria de Promoció de la Ciutat, Comerç i Consum, Valls, 1992, 20 pàg. amb fotografies, il·lustracions i mapes.

Loc. pàg.: 2 i 19

Loc. document: BPV

Es fa esment al jaciment de l Vilar i al forn de Fontscaldes del qual apareix una fotografia.

Es tracta d'un fulletó turístic i divulgatiu amb informacions breus d'indole diversa.

71. "Perill d'ensorrament del Forn Ibèric (Fontscaldes)", al setmanari *El Vallengenc*, núm. 25, 30 de setembre de 1988, 16 pàg.

Loc. pàg.: 4

Loc. document: BPV

Denúncia de l'estat de degradació del forn; breu història i projecte de restauració d'aquest.

72. "El forn de ceràmica ibèrica de Fontscaldes està en perill", al setmanari *El Pati*, núm. 270, 30 de setembre de 1988, 29 pàg.

Loc. pàg.: 4

Loc. document: BPV

Denúncia de l'estat de degradació del forn i història de les restes.

73. [no té títol] a la revista *Cultura*, Valls, juliol-agost de 1983, 60 pàg. (pàg. 52-53).

Loc. document: BPV

Breu notícia de les excavacions portades a terme al poblat ibèric del Vilar i fotografia de les obres de remodelació de l'estadi.

74. "El descubrimiento de Fontscaldes", al setmanari *La Crònica de Valls*, núm. 762, 27 de març de 1920, 4 pàg.

Loc. pàg.: 1

Loc. document: BPV

Notícia de les excavacions que s'estaven portant a terme a Fontscaldes. L'autor aprofita per criticar el fet que el material extret sigui enviat a Barcelona. Sobre aquest fet, es dóna la xifra de cent caixes de tabac plenes de terrissa que han sortit del jaciment vers la capital barcelonina i alerta l'opinió pública sobre aquest espoli.

75. "Forn ibèric" al setmanari *La Crònica de Valls*, núm. 1.027, 21 de març de 1925, 4 pàg.

Loc. pàg.: 2

Loc. document: BIEV

Transcripció d'una breu notícia apareguda a *La Veu de Catalunya* on es fa esment de la troballa del forn ibèric de Rubí, recordant el ja descobert de Fontscaldes i marcant diferències entre ambdós.

76. Portada de la revista *Cultura*, núm. 488, Valls, setembre de 1989, 50 pàg.

Loc. pàg.: 1

Loc. document: BPV

Fotografia estreta de l'Arxiu Català i Pic, feta els anys vint, del forn de Fontscaldes.

B.5 Món romà

77. AGUADÉ, J.: "Toponímia vilabellenca", a la revista *Joc Vell i Voltes*, núm. 83, any XVII, Vilabella, hivern 1985-86, 25 pàg. (pàg. 6-7).

Loc. pàg.: 6

Loc. document: BIEV

Textualment: “...*el nom del nostre poble té el seu origen en una vil·la romana que s’anomenava Abella, que existiria ja el s. II i III de la nostra era.*”

78. AGUADÉ, J.: “Algunes consideracions sobre el nom de Vilabella”, a la revista *Joc Vell i Voltes*, núm. 10, any II, Vilabella, juliol de 1971, 10 pàg.

Loc. pàg.: 6

Loc. document: Fons de l’abadia de l’església de Sant Pere (Vilabella)

Textualment: “*Per aquests documents, i altres que podríem aduir, el nom del nostre poble seria en nom d’una antiga vil·la (casa de camp) romana que portava el nom del seu propietari, un patrici romà que es devia dir Abella, o Abellà. A Catalunya són molts els pobles que porten el nom d’un personatge d’ascendència romana: l’Aleixar, Albornar, Berà, Barberà, Marçà, Milà, i fins i tot el nostreriu Gaià.*”

79. BARBAT, R.: “Estudi de les comunicacions vallenques”, a la revista *Cultura*, núm. 267, Valls, juny 1968, 32 pàg. (pàg. 6-15 amb plànols i gràfics).

Loc. document: BPV

Fa referència als camins possibles per on podia passar la via romana Tarraco-Ilerda.

Anomena els diferents colls que havia de superar —Cabra, Prenafeta, Lilla i Picamoixons— per tal d’entrar a la Conca de Barberà.

Dóna a conèixer les restes de camins antics que encara es podien identificar en aquests indrets i, així mateix, els inconvenients que cada un presentava per fer passar la via romana.

80. BURÉS, L.; GURT, J.M.; MARQUÈS, A. i TUSET, F.: “Cadastres d’època de les ciutats de Tarraco, Ilerda i Iesso”, a *Tribuna d’Arqueologia 1988-89*, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 1990, 138 pàg. (pàg. 113-120 amb mapa).

Loc. pàgs: 114-118

Loc. document: BSAMV

El treball ofereix una capítol dedicat a l’estructuració del territori de la zona del Camp de Tarragona o Ager Tarraconensis. Cal destacar els estudis de la cartografia antiga de l’itinerari Tarragona-Lleida fent esment de la via romana que unia Tàrraco amb Ilerda.

Es presenten dues vies de penetració:

- Tarragona-la Riba-Montblanc, que està avalada per la troballa d’un mil·liari al Morell.

- Valls-Lilla-Montblanc, que és més discutible.

- El camí Reus-Valls, perpendicular al de Vilafranca-Montblanc.

- El camí Reus-Alcover-la Riba, o camí de la Creu dels Morts, que unia els pobles del camp amb el port de Salou.

Estudiats aquests camins diferents, el treball estableix unes zones d’estudi:

1. La zona Valls-Vila-rodona, dominada pel paper estructurador del camí de Montblanc a Vilafranca.

2. La zona Alcover-el Milà-Vilallonga del Camp, lloc de forta densitat de poblament romà amb la superposició de les parcel·les modelades segons els camins radials generats per la Selva del Camp i un parcel·lari ortogonal reforçat per una xarxa de camins perpendiculars: Alcover-el Milà, Valls-Reus i Valls-Picamoixons.

El treball no dóna conclusions clares o significatives. Els mateixos autors diuen que l'estudi encara no és conclòs i, per tant, no poden donar conclusions sobre el parcel·lari romà i les vies de penetració romana que existien, així com de la diferent importància d'aquestes.

82. BURGUETE, S.: "La nova llei del patrimoni històric espanyol", a revista *Cultura*, núm. 491, Valls, desembre de 1989, 62 pàg. (pàg. 29-30 amb fotografies).

Loc. pàg.: 29

Loc. document: BPV

Hi apareix la fotografia d'un camafeu romà que representa, en baix relleu, a Tritó, fill de Neptú, trobat a la vil·la romana de les Cavalleries (Vallmoll).

83. CASTELLS OLLER, E.: "La vía romana de Tarragona a Lérida", a la revista *Cultura*, núm. 100, Valls, agost-setembre 1953, 152 pàg. (pàg. 131-133).

Loc. document: BPV

Recull de les opinions sobre aquest tema d'Àngel del Arco, director, l'any 1923, del Museu Arqueològic de Tarragona, i de l'advocat Joan Baptista Vives Anguera.

Els dos autors reestudien la problemàtica, encara avui no resolta, de la via romana Tarragona-Lleida. Mentre Àngel del Arco proposa un itinerari que passaria per la riba dreta del Francolí (Constantí, el Morell, Vilallonga, el Rourell, la Masó, el Milà i Alcover fins a Montblanc), Vives Anguera, sense negar l'existència d'una via romana en aquesta zona, creu que no té la suficient importància com per ser la que enllaçava Tàrraco amb Ilerda sinó que més aviat devia ser una via secundària. Per Vives Anguera, la via principal es devia trobar al marge esquerre del Francolí, per on avui discorre l'actual carretera Tarra-

gona-Lleida, arribaria fins a Valls i d'aquí seguiria els antics camins del Pla de Santa Maria i Figuerola entrant a la Conca de Barberà pel coll de Prenafeta. Utilitzant arguments etimològics (l'origen romà de Puigdelfí) i el fet de la presència de l'aqüeducte romà, pressuposa que existiria una important via que defensaria aquests llocs d'atacs enemics. Així mateix, considera que l'estret de la Riba es pot atacar fàcilment mentre que el coll de Prenafeta ofereix una forta defensa sarraïna que podria assentar-se sobre antigues fortificacions romanes. L'autor és partidari de la versió de Vives Anguera; però, l'estudi, l'hem d'emmarcar dintre de l'època en què fou escrit i de les limitacions d'estudis i tècniques que existien.

84. ROVIRA, Salvador-J.: "Els orígens de la carretera de Tarragona-Lleida (1804-1820)", a la revista *Cultura*, núm. 460, Valls, febrer 1987, 42 pàg. (20-25 pàg. amb fotografia i dibuix).

Loc. pàg.: 24

Loc. document: BPV

Fotografia de Daniel Ventura del pont del camí antic que menava a Tarragona i del qual l'autor assenyala textualment. "...el qual es diu si és de construcció romana".

85. SÁNCHEZ REAL, J.: "Hallazgo en Renau", a *Boletín Arqueológico*, època V, fasc. 121-128, anys 1973-74, 276 pàg.

Loc. pàg.: 249 amb fotografia

Loc. document: BMNAT

Amb motiu de la troballa d'una làpida amb una inscripció romana funerària, es diu textualment: "*En los alrededores de Renau y Vilabella se conocen varios lugares en donde aparecen restos romanos en superficie, correspondientes, posiblemente, a modestos establecimientos agrícolas del s. I-II*".

86. SANMARTÍ, J.: "Els edificis sepulcralers romans dels Països Catalans, Aragó i Múrcia", a *Fonaments*, 4, Curial, Barcelona, 1984, 277 pàg. (pàg. 87-160 + 6 làmines, dibuixos i fotografies).

Loc. pàg.: 95-97, 112 i 154

Loc. document: BMANT

S'hi inclouen uns subcapítols dedicats als monuments sepulcralers del columbari de Vila-rodona, del qual es fa una descripció i un estudi de paral·lelismes acompanyat dels dibuixos de planta i secció que feu en Puig i Cadafalch, i dels sepulcres d'Alcover, amb una citació molt breu.

87. SOLÉ CARALT, J.: "Montferri (Tarragona). Vilardida", a *Noticiario Arqueológico Hispánico, V (1956-1961)*, Ministeri d'Educació Nacional, Direcció General de Belles Arts, Madrid, 1962, 277 pàg. + CXCIV làmines.

Loc. pàg.: 273-274

Loc. document: BMNAT

Textualment: "*Al lado del río Gaiá y junto al caserío de Vilardida, en un pequeño altozano, descubrió D. Juan Solé Caralt, el día 10 de enero de 1956 y por indicación del colaborador Sr. Calaf, y estudió este paraje con restos visibles de una villa romana, pero con hallazgos de materiales iberorromanos. Se encontraron dos ánforas romanas enteras, gran cantidad de tejas romanas, trozos de cerámica iberorromana y terra sigillata. Lascas de sílex de diferentes colores. Existen dos silos medio tapados. El material recogido está en el domicilio de la Sra. Vda. de Tudó, en Valls y el resto en el Museo de Bisbal del Panadés.*"

88. TARRADELL, M.: "La romanització", a *Història de Catalunya*, 1, Salvat, Barcelona, 1983, 280 pàg. (pàg. 216-238).

Loc. pàg.: 224

Fent comparacions demogràfiques i d'extensió per hectàrees de les ciutats romanes catalanes, l'autor fa uns paral·lelismes amb les ciutats catalanes existents fins a primeries del s. XVIII. En aquesta relació ciutat-habitants és anomenada Valls entre les ciutats amb un nombre d'habitants entre els 4.000 i els 2.000. En parlar de les produccions de ceràmica del tipus fina (terra sigil·lada), es fa esment de la tradició de fabricació de ceràmica en època ibèrica i, concretament, de la producció del forn de Fontscaldes.

89. TARRATS, F.: *Tarraco*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, Tarragona, 1990, 24 pàg. + 1 cartolina.

Loc. pàg.: 23

Loc. document: BMNAT

Fa esment de l'existència de monuments funeraris a la partida del Cogoll (Alcover-Vilallonga) i del columbari romà de Vila-rodona.

90. VIVES, J.: "Orígens del nom de Vilabella", a la revista *Joc Vell i Voltes*, núm. 27, any V, Vilabella, maig de 1974, 10 pàg.

Loc. pàg.: 6

Loc. document: Fons de l'abadia de l'església de Sant Pere (Vilabella)

Textualment: "*Sembla així segur que Abella era ja una vila abans de la invasió àrab del 711, això es remunta a l'època romana o visigòtica. Abella podria ser el nom del propietari d'una gran finca que donà origen i nom al poble, per bé que això no és segur. Potser podríem obtenir nova documentació sobre els orígens o l'antiguitat de la nostra vila si hom fes excavacions al subsòl de l'església vella com seria de desitjar.*"

El columbari de Vila-rodon abans i després de la seva restauració. (Fotos: E. Fabra i S. Burguete)

91. "Alcover (Tarragona)", a *Noticario Arqueológico Hispánico*, VI. Cuadernos 1-3, 1962, Ministerio d'Educació Nacional, Direcció General de Belles Arts, Madrid 1964, 435 pàg. + CIX làmines.

Loc. pàg.: 432

Loc. document: BMNAT

Textualment: "*Hallazgo de 38 monedas*".

92. "El Museu d'Alcover podria acollir les restes romanes", al setmanari *El Pati*, núm. 437, 17 de gener de 1992, 68 pàg.

Loc. pàg.: 52

Loc. document: BPV

Notícia de la descoberta d'una necròpoli romana tardana al terme d'Alcover i de les gestions que es porten a terme per tal que aquestes restin al museu del poble.

93. "La necròpoli romana d'Alcover pot correspondre al s. IV dC, al setmanari *El Pati*, núm. 441, 14 de febrer de 1992, 60 pàg.

Loc. pàg.: 39

Loc. document: BPV

Notícia del descobriment de sis tombes corresponents a una necròpoli romana tardana al terme d'Alcover. S'avança una primera datació, breu història de la seva descoberta i descripció de les restes.

94. "Troben un esquelet infantil sencer a la necròpoli romana d'Alcover", al setmanari *El Pati*, núm. 436, Valls, 10 de gener de 1992, 52 pàg.

Loc. pàg.: 25

Loc. document: BPV

Notícia del descobriment i l'excavació d'una necròpoli romana al terme municipi-

Una imatge de les excavacions de la necròpolis de Mas Gassol, a Alcover. (Foto: S. Burguete)

pal d'Alcover. S'anomenen les diferents troballes exhumades i les prospeccions que es realitzaven per localitzar l'assentament rural que, amb tota probabilitat, anava associat a la necròpoli.

95. "Vallmoll té a peu de carretera una gran vil·la agrícola romana", al setmanari *El Pati*, núm. 514, 23 de juliol de 1993, 60 pàg.

Loc. pàg.: 20

Loc. document: BPV

Resum de les prospeccions arqueològiques realitzades a Vallmoll (partida de les Cavalleries). Els resultats donen l'aparició d'una vil·la romana datada des del s. II aC fins al s. V dC.

Vegeu també document núm. 63

B.6 Època medieval

96. FERNÁNDEZ, X.: "Arqueología hará excavaciones en una zona de la finca afectada", a *Diari de Tarragona*, núm. 2.123, 24 de març de 1993, 48 pàg.

Loc. pàg.: 19

Loc. document: BHMT

Notícia de la descoberta en una de les finques afectades per la línia de molt alta tensió Vandellòs-Rubí, entre els termes municipals d'Alcover i Mont-ral anomenada Mas de Llaneta, d'unes tombes que en aquest article se suposava que eren neolítiques però que resultaren ésser medievals.

97. VENTURA, D.: "D'arqueologia i història local", a la revista *Cultura*, núm. 465, juliol-agost 1987, 46 pàg. (pàg. 16-17 amb fotografies).

Loc. document.: BPV

Es fa ressò de la troballa d'una làpida funerària al claustre de l'exconvent del

Carme datada l'any 1391. En dona una transcripció, una traducció i uns comentaris.

C. Altres

98. BURGUETE, S., i FABRA, E.: "Les antigues donacions del Museu de Valls. Tres esteles discoïdals donades per mossèn R. Pinyes", a la revista *Cultura*, núm. 475, Valls, juny 1988, 46 pàg. (pàg. 14-16 amb fotografies i dibuixos).

Loc. document: BPV

Presentació i estudi de tres esteles discoïdals procedents del fons del Museu donades per mossèn R. Pinyes el qual completava la seva vocació sacerdotal amb recerques històriques i arqueològiques.

S'analitza la finalitat de les esteles, decoracions, àrea d'expansió i cronologia, a més de donar la fitxa tècnica de les esteles del Museu.

99. FABRA, M.E., i BURGUETE, S.: "Tres esteles dicoïdals al Museu de Valls (Alt Camp)" a *Les esteles discoïdals dels Països Catalans. Estat de la qüestió*. Reus, 1988, 244 pàg. (pàg. 93-96).

Loc. document: BCLR

Presentació i estudi de tres esteles discoïdals procedents del fons del Museu donades per R. Piñas, rector de la parròquia del Carme, a Valls. Es dona la fitxa tècnica de les esteles.

100. PALOMAR, S.: "Estela de Miramar (Alt Camp)", a *Les esteles discoïdals dels Països Catalans. Estat de la qüestió*, Reus, 1988, 244 pàg.

Loc. pàg.: 210

Loc. document: BCLR

Fitxa tècnica de l'estela de Miramar i dibuix anvers/revers d'aquesta.